

הרב עזריאל אריאל

## טעם טבל בתבשיל

שאלה

אישה בישלה בשר, ותיבלה אותו בכוסברה שנקטפה בגינת הבית<sup>1</sup>. לאחר הבישול התברר שלא הופרשו תרו"מ מן הכוסברה. כיצד ניתן לאכול את הבשר?

תשובה

- א. תבשיל שנתערב בו טעם של טבל, מין בשאינו מינו - נאסר בנותן טעם<sup>2</sup>, ויש להפריש ממנו תרו"מ<sup>3</sup>.
- ב. שיעור "נותן טעם" בתבלין הוא גם בפחות מ-1/60, מפני שטעמו חזק<sup>4</sup>.
- ג. במצב כזה ניתן להפריש תרו"מ מן הבשר בכל דרך: או מיניה וביה<sup>5</sup> או מכוסברה אחרת שהיא באותה דרגת חיוב של הכוסברה המקורית<sup>6</sup>.

1. לכאורה היה לנו לאסור את הבשר בגלל שהכוסברה לא נבדקה מחרקים. אך למעשה נראה שאין לאסור את הבשר בדיעבד, אם הכוסברה עצמה לא נאכלת, משום שאין חזקה שהאיסור עבר גם לבשר, ואכמ"ל.
  2. חלה (פ"ג מ"י); ע"ז (עג ע"ב); המב"ם (מאכלות אסורות פט"ו ה"ו).
  3. ע' תוספתא (דמאי פ"ה ה"ט"ו) וירושלמי (דמאי פ"א ה"ג): "ר"י כד הוי אכיל" וכו' - העוסקים בתערובת משקין בתבשיל. ועי' מנחת שלמה (סי' סז ד"ה ואף לפי).
  4. מדברי הלב"ש (סי' קיז, מובא בפת"ש יו"ד סי' שכד ס"ק ג) משמע שתערובת כזאת אין לה תקנה, לא בהפרשה ממקום אחר ולא בהפרשה מיניה וביה. וכן משמע מדברי התוס' רי"ד (ע"ז, מהדורא תניינא בסוף המסכת) שאם אין בטבל שום ממשות, אין לו תקנה בהפרשה. ועי' מנחת שלמה (סי' נד אות ג) שדחה שיטה זו. ועי' מעדני"א (תרומות פ"ב ה"א אות ד ד"ה וראיתי).
  4. שו"ע (יו"ד סי' צח סעי' ח בהג"ה).
  5. הפרשה מיניה וביה: מנחת שלמה (סימן סז ד"ה ואף לפי); חזו"א (דמאי סי' טו ס"ק ט, סי' ד ס"ק טו ד"ה ומשמע). הגרש"ז אויערבך מדייק כן מהירושלמי (פאה פ"ח ה"ג, דמאי פ"א ה"ג, פ"ז ה"א) ומהשו"ע (יו"ד סי' שכד סעי' יא).
  6. לדעת המחנ"א (הל' מעשר פ"ב ה"ז) יש להפריש דווקא מיניה וביה ולא ממקום אחר, מפני שכל התערובת נעשית טבל גמור וכולה חייבת בהפרשה. והגרש"ז אויערבך (שם) דחה את דבריו. כך מוכח מהרמ"א (יו"ד סי' שכד סעי' יב בהג"ה).
- נאמר בתוספתא (דמאי פ"ה ה"ט"ו): "ירק של חולין שבשלן בשמן שאינו מתוקן - הרי זה אוסר כל שהו. אם יש לו פרנסה ממקום אחר, מוציא לפי חשבון; ואם לאו - דבר הנבלל, בולל ונטל; דבר שאינו נבלל, נוטל מן הקלח ומן החתיכה ומן הביצה". ומכאן שלכתחילה יש להפריש ממקום אחר. אך צ"ע בטעם הדבר; שכן אף שיש שם כמה מינים, סוף סוף יש להניח שהשמן נספג בכל המינים בשווה, ומדוע לא תהייה אפשרות להפריש לכתחילה ממין אחד על חברו? ומ"מ נראה שבנד"ד, שאין בתבשיל אלא מין אחד (בשר), גם לדברי התוספתא אפשר לתקנו מיניה וביה. נאמר בגמרא (מנחות לא ע"א) שאין להפריש מטבל דאורייתא על תערובת מין במינו, משום שמדאורייתא הטבל בטל ברוב, וחיובה של התערובת אינו אלא מדרבנן; ולכן יש להפריש מטבל דרבנן אחר. וכ"כ: תוס' ורא"ש (נדרים נח ע"א ד"ה כל); משל"מ (תרומות פ"ה ה"ז); המעשר

- ד. אם הכוסברה היא טבל ודאי, יש לברך על ההפרשה<sup>7</sup>.
- ה. כשמפריש ממקום אחר, שיעור החיוב בתרו"מ הוא לפי כמות הטבל שנבלעה בבשר; אך אם מפרישים מן הבשר עצמו, יש להפריש לפי כל התבשיל<sup>8</sup> (ובתבשיל שיש בו כמה מינים, מן הראוי להפריש את הכמות הראויה מכל מין בנפרד).
- ו. את הכוסברה שנשארה בסיר ניתן לזרוק או לתקן מיניה וביה, בנפרד; אך אם לא נותר בה עוד טעם - היא פטורה מתרו"מ<sup>9</sup>.
- ז. בהפרשה זו ניתן גם לפדות את המעשר השני, אך ללא ברכה<sup>10</sup>.

והתרומה (פרק י סעי' כג). אך בנד"ד נראה שאפשר להפריש גם ממקום אחר, מפני שאין מדובר בתערובת של ממשות, מין במינו, אלא של טעם, מין בשאינו מינו, ובכה"ג קיי"ל דטעם כעיקר דאורייתא (עי' ב"י י"ד סי' צח ד"ה ומ"ש עוד; בהגר"א שם ס"ק י).

הגרש"ז אויערבך (מנחת שלמה סי' טב אות ט) מעיר שלדעה הסוברת שטעם כעיקר בפחות מכדי אכילת פרס אינו אלא מדרבנן (עי' ב"י שם), לכאורה אין להפריש מעיקר על טעם, אך הסיק שלמעשה אין לחוש לכך. ובטעם הדבר כתב (מעדנ"א תרומות פ"ב ה"ג אות א ד"ה והטעם, מנחת שלמה סי' נד אות ד) שגם לדעה זו אין האיסור נהפך להיתר ממש, שהרי אם יוסיפו עליו עוד איסור עד שיגיע לכזית בכא"פ, ייאסר לגמרי.

לדעת מהר"י ענגיל (לקח טוב כלל ג) שאין לתרום טעם משום שטעם לא נחשב "ניכר" והוא "ראשית שאין שייך ניכרין". אך הגרש"ז אויערבך (מנחת שלמה סי' נד וסי' טב שם) דחה את דבריו משתי סיבות: (א) די גם במה שמקצת מהשיריים ניכרין. (ב) לא בעינן כלל "ניכרין לנו" רק צריכים שיהא מסויים.

בס' אורים גדולים (לימוד לג-לה). מובא בשלחן גבוה אות קנח) כתב שיש להפריש דווקא ממקום אחר, משום שלדעתו בטבל אין אומרים "טעם כעיקר". ועי' המעשר והתרומה (פרק י סעי' כג ובית האוצר ס"ק כג). אך צ"ע כיצד מפרישים מן העיקר על הטעם, ולפי אלו כמויות. ועי' פמ"ג (סי' צב, שפ"ד ס"ק י בסופו).

7. מכיוון שחיוב ההפרשה הוא ודאי, מדאורייתא או מדרבנן, אין מקום לספק בעניין הברכה. ונראה לענ"ד שאין לחוש לדעות שהובאו לעיל (הע' 3), הסוברות שההפרשה אינה מועילה.

8. כך מסתבר. ועי' חז"א (דמאי סי' טו ס"ק ט), וצ"ע בכונתו.

9. עפ"י עוקצין (פ"ג מ"ד); רמב"ם (תרומות פ"ו ה"ב).

10. הר"ש (מע"ש פ"ב מ"א סד"ה זה הכלל) כתב עפ"י הירושלמי (סוף ה"א) שאין לחלל מע"ש שנתערב בחולין, מפני שלא שייך פדיון בדבר שאין בו ממש. וכן דעת התוס' ר"ד (ע"ז, מהדורא תניינא בסוף המסכת, בעניין תערובת טבל שאין בו ממשות) והגר"א (לירושלמי שם ד"ה לא יצא). ועי' מרה"פ (ד"ה נפל, והתני), החולק על כך. הגרש"ז אויערבך (מנחת שלמה סי' טב אות יז, סי' סז ד"ה ואף) העיר שדברי הר"ש אמורים דווקא במע"ש גמור שנתערב, אך לא במע"ש שהופרש בתערובת. והחז"א (דמאי סי' ד ס"ק טו ד"ה ומשמע, סי' טו ס"ק ט) מסתפק בשאלה זו. לכן נראה שאף שמספק אפשר לסמוך על המקילים בתרו"מ בה"ז, מ"מ יש לחשוש לשיטה המחמירה לפחות לעניין הברכה.